

eval del País Valencià amb un grapat de matisos, que van des de la història de la cultura a l'economia, passant pels ressorts polítics i les mentalitats.

És aquest, en definitiva, un volum que vol superar el cercle dels especialistes, els historiadors i, tot fregant la divulgació, accedir a altres públics, això sí amb coneixements sobre la matèria. I és aquesta una altra de les lluites de Garcia-Oliver, ja posada de manifest en el seu exitós *La vall de les sis mesquites*, una tesi doctoral transmutada al cap de més de dues dècades en un bell mosaic dels més diversos personatges que conviuen en la Vall digna dels monjos cistercencs. Els historiadors haurem de cercar un públic lector cada vegada més ampli, caldrà guanyar-lo si és que ara mateix no existeix, i per això calen les armes de la bona escriptura, perquè d'històries impressionants i captivadores els arxius n'estan plens.

Finalment, sospite que el gremi dels lingüistes no es trobarà excessivament còmode —com també ocorregué amb el primer llibre— amb la nova proposta de Garcia-Oliver, començant per la grafia proposada per al nom i cognom del poeta, que segurament no li perdonaran. Aquesta biografia que intenta trobar el rostre autèntic del protagonista (femeller empedreït, falconer del rei, senyor de vassalls, escriptor de versos...) que procura entreveure ni que siga alguns reflexos de la seua personalitat en la seqüència inacabable dels decasíl·labs, no estigüé ben acollida, o més bé passà desapercibuda, dissortadament per a molts. Garcia-Oliver, però, no busca radiografiar els versos marquiens per trobar-hi amagada la biografia autèntica del poeta. Els versos il·lustren, il·luminen, adornen, si voleu, però no guien el discurs. La selecció ha estat acurada però és succinta, no ompli les pàgines del llibre, ni molt menys. Cap concessió, per tant, a incursions freudianes ni res que se li puga assemblar. El que hi trobareu serà una intel·ligent incursió en la història d'un personatge del qual una gasiva informació només ens ha permès obtenir algunes dades reals, però que gràcies a l'audàcia de l'historiador ens tracen un perfil singular i versemblant.

Segurament aquests absurds provocats per les parcel·lacions del coneixement dificulten les interconnexions fructíferes, els treballs en cooperació interdisciplinars, i tornen estèrils molts esforços dels quals hom podria aprendre. Mentrestant, aquells que se senten amants de la història i vulguen gaudir d'un bon relat poden acudir a aquesta nova aportació sobre el gran poeta Ausias Marc.

CARMEL FERRAGUD

ARMANDO ALBEROLA ROMÀ: *Quan la pluja no sap ploure: sequeres i riudes al País Valencià en l'Edat Moderna*, València, Servei de Publicacions de la Universitat de València, 2010, 252 pàgines.

Xàbia, la Marina Alta, 2 d'octubre de 1957. El dia abans havia començat a ploure. Començà la descàrrega d'una intensa tempesta durant la nit. En trencar l'alba plou i continua plovent durant bona part del dia. Al final, el pluviòmetre enregistra 871 mm. de pluja. És el màxim registre confirmat de precipitació en vint-i-quatre hores al territori valencià: una xifra inimaginable a la major part de les terres ibèriques, però propera als 817 mm. en menys de 24 hores a Oliva (la Safor), el 3 de novembre de 1987, i comparables amb d'altres registres màxims de l'arc nord de la Mediterrània occidental.¹ La diferència rau en el fet que d'altres indrets del

1. R. ARMENGOT, *Las lluvias intensas en la Comunidad Valenciana*, Madrid, Ministerio de Medio Ambiente, 2002, 21-22, cita d'altres casos en els quals s'arriba al voltant dels 900 mm, com el que refereix Guigo a Ligúria, durant el temporal del 7 i 8 d'octubre de 1970.

Mediterrani no tenen el caràcter sec del litoral valencià, factor que es reserva a les façanes orientals d'aquest mar interior (Puglia, l'est de Sicília, Àtica... i, és clar, el sud-est ibèric).

Els registres pluviomètrics són eloqüents: durant un dia al nord de la província pot descarregar el triple de la pluja mitja anual del sud alacantí. Armando Alberola construeix la seua obra sobre aquesta idea, la del *caràcter extrem de la pluviometria valenciana*, la qual assoleix el màxim exponent en el cas de les terres alacantines: «La pluja no sap ploure... Caldrà portar-la a l'escola». Després de 219 pàgines, en les quals ofereix un gran nombre de referències històriques, i entre elles molts casos de canvis sobtats de sequeres a pluges torrencials i riuades, l'autor conclou que no, que la «pluja mai s'ensenyarà a ploure», que «el que la escola està esperant és que, d'una vegada per sempre, hi acudim nosaltres», per tal de «fer-nos comprendre... la dimensió del problema».

Al seu assaig històric sobre el caràcter del clima valencià, el que ve a demostrar Alberola és que, senzillament, prenent com a referència el segle XVIII, hi ha exemples més que suficients per a comprendre aquesta dimensió intrínsecament extrema de la nostra pluviometria. A un territori al qual hi ha zones —com ara la Ribera del Xúquer o la Costera, entre d'altres— en les quals més del 60 per 100 de la pluja cau en contextos torrencials,² amb precipitacions per damunt dels 100 mm/dia en algun punt d'aquestes àrees, passar de la sequera a la riuada és una cosa natural. Sovint, el final de les sequeres ve marcat per els grans temporals —allò que pas a pas queda documentat a aquest llibre— i, a l'inrevés, la manca durant un o dos anys d'un gran temporal de llevant —o de diversos temporals mitjans— és prou per a determinar el caràcter sec del mateix període.³ Això es deu a l'excepcionalitat geogràfica ja assenyalada del territori valencià: una costa que mira a l'orient, a sotavent, dins un mar interior, dins del qual, però, aquesta costa és la que té un més gran recorregut marítim dels fluxos de llevant, val a dir, els que motiven i expliquen els temporals i els aiguats.

Cap al final de l'obra, l'autor conclou que aquest clima extrem i els seus desastres deixen una «empremta profunda» i ocupen «un lloc preminent en la memòria històrica de pobles, ciutats i Estats». El clima marca la seua gent. El mateix Alberola ho mostra a la seua recerca, en reseguir detalladament aquests daltabaixos extrems del clima valencià. És quelcom que comprenem perfectament, per tal com ens va passar també a nosaltres mateixos amb un dels darrers —nombrosíssims— jocs entre sequeres i temporals: la sequera del 1978-1981, d'impacte peninsular, seguida pel gran temporal d'octubre de 1982, el de l'anomenada «pantanà» de Tous. Són successos que deixaren la seua petjada, tant a les societats com als individus. I, com diu l'autor, ajuden a entendre les relacions establertes entre la naturalesa i els éssers humans i, en concret, les catàstrofes com a configuradors dels progressos assolits per l'home. Aquesta és una idea totalment vigent a hores d'ara: l'experiència enriquidora de la catàstrofe.

Probablement, Alberola ha arribat a la seua línia de investigació per aquest camí, el de viure en persona les manifestacions climàtiques extremes. A l'igual com el cantant Raimon, al qual ret homenatge, com tants d'altres... I, en aquest camí, uns ens hem dedicat a la climatologia actual, Raimon a compondre belles cançons al clima i Armando Alberola a plasmar la seua erudició en una línia de recerca sumament actual i atractiva: la història del clima, la història ambiental. Aquest tipus d'estudis, hereu de senyeres obres com les de Le Roy

2. R. ARMENGOT i A. J. PÉREZ CUEVA, «La importancia hídrica de los volúmenes de precipitación intensa en el territorio valenciano», *Clima y agua: la gestión de un recurso climático*, (V. MARZOL, P. DORTA i P. VALLADARES, eds.), La Laguna, 1996, 227.

3. A. PÉREZ CUEVA, «Las sequías en tierras valencianas», *Causas y consecuencias de las sequías en España*, (A. GIL OLGINA i A. MORALES, eds.), Alacant, CAM i Institut de Geografia de la Universitat d'Alacant, 2001, 131-160.

Ladurie⁴ o Lamb,⁵ ha tingut significatius seguidors i fruits a Espanya, en especial a terres catalanes, entre els quals destaquen investigadors com M. Barriendos, J. Martín Vide o el mateix A. Alberola.

Però Alberola va fins i tot més enllà, i construeix també un llibre sobre la història del risc. Aquest últim és un concepte essencialment geogràfic. En aquest sentit, l'estreta col·laboració de l'autor amb geògrafs alacantins, alguns d'ells experts en Geografia del risc,⁶ li ha permès d'anar més enllà d'una simple climatologia històrica. Al seu llibre està present el territori, també al marge del capítol inicial, en el qual l'analitza. Una de les seues virtuts consisteix a transmutar la Geografia del risc en Història del risc. O, el que és el mateix, aconsegueix de fer veure que la geografia del risc durant el Set-cents és bàsicament la mateixa que a hores d'ara i que, per tant, podem aprendre de les seues experiències.

L'obra d'Alberola es desenvolupa en quatre capítols. El primer d'ells està dedicat a l'anàlisi del medi físic valencià, des de la crítica al mite del «Llevant feliç» a l'estudi de la trajectòria seguida pel clima al segle XVIII, fase final de la «Petita Edat del Gel». En aquest capítol, l'autor insereix dos epígrafs que mostren la lluita ancestral dels agricultors valencians, en especial els de les comarques alacantines, contra la aridesa i les sequeres, mitjançant la construcció d'embassaments i assuts. N'és paradigmàtic el cas del pantà de Tibi.

Al segon capítol, «Entre la mancança i l'excés...», l'autor aprofundeix en el contrast que formen les sequeres i les precipitacions torrencials. Mostra la utilitat de l'estudi de les rogatives *pro phuvia*, en els seus diversos nivells, com a instrument per a detectar i reconstruir les fases climàtiques de sequera. Traça una crònica completa de les sequeres i del seu impacte en la societat valenciana del Set-cents i, en contrast, l'ampli ventall d'episodis de tempesta i riudes a tot el territori, de Vinaròs a Oriola. Inclou, per fi, un epígraf en el qual es posa en relleu l'interès dels il·lustrats per conèixer el funcionament de la mecànica atmosfèrica, per tal com podia ser de gran utilitat per a l'agricultura.

A aquestes alçades del llibre ja es pot comprovar que és de bella factura, ben interessant i amena..., que es pot llegir gairebé com si fóra una novel·la històrica. És especialment notable el capítol tercer, que explica el succés de la riuada del Túria de 1776, un relat històric amb un cert *suspense*, farcit de paral·lelismes amb l'actualitat: la preocupació per la vigilància i alerta en les situacions de risc, els conflictes de competències al voltant del riu... El debat sobre si les aigües del Túria devien servir per al transport de troncs per als vaixells de l'Armada o per a regar l'Horta de València, i en quina mesura i en quin temps, ens fan recordar conflictes actuals, com els que s'estableixen entre la laminació de les avingudes i la producció d'energia hidroelèctrica.

L'últim capítol, a l'igual que el segon, té més un perfil de tesi de climatologia històrica. En ell es mostren nombroses referències sobre els extrems meteorològics viscuts els darrers decennis del Set-cents. A diferència del capítol anterior, de lectura més espaciada i amena, en aquest apartat pot aclaparar el *collage* de successos, dades i llocs. És, però, el recurs que fa servir l'autor per tal de mostrar la variabilitat del que s'ha batejat com a l'«oscil·lació Malkdà». Ací, l'element que lliga el lector és de caire diferent, però igualment interessant: es tracta de situar la política de Floridablanca en un context ambiental esquitxat d'obstacles. En efecte, al llibre d'Alberola sempre es troba present el joc entre les manifestacions atmosfèriques i el seu impacte en els conreus, la societat o la política.

4. E. LE ROY LADURIE, *Histoire du climat depuis l'an mil*, París, Flammarion, 1967.

5. H. H. LAMB, *Climate history and the Modern World*, Londres, Methuen and Co. Ltd., 1982.

6. A. ALBEROLA i J. OLCINA, (eds.), *Desastre natural, vida cotidiana y religiosidad popular en la España moderna y contemporánea*, Alacant, Universitat d'Alacant, 2009.

Tot plegat, siga de la mà de la crònica de sequeres i temporals, o de l'amena i il·lustrativa història de la riuada del Túria de 1776, o del collage d'episodis extrems de finals del segle XVIII, l'efecte del llibre és clar: el de ficar-nos en una història diferent, la dels valencians del Set-cents, el seu clima, el seu territori, les seues demandes i solucions, les actuacions dels governants al davant del risc... Val a dir, ens mostra un tram proper de la nostra història ambiental i ens fa comprendre les relacions dels nostres avantpassats amb la natura. La finalitat didàctica de l'obra d'Alberola és clara: és tracta de coses de les quals encara podem aprendre.

ALEJANDRO J. PÉREZ CUEVA

Alberto FERRER GONZÁLEZ: *El Ayuntamiento de Valencia en la Década Moderada, 1843-1854*, València, Ajuntament de València, 2009, 479 pàgines.

L'Estat liberal es va bastir al llarg del segle XIX, durant un procés sinuós en el qual sovintejaren els préstecs ideològics i institucionals entre les dues formacions polítiques principals de l'Espanya isabelina —moderats i progressistes—, si més no fins mitjan dècada de 1850. El model que acabà consolidant-se no fou el rupturista de Cadis, ni el mesocràtic del progressisme, sinó el dissenyat pels moderats, que contenia elements dels anteriors. N'eren els trets més destacables el reforçament del poder de la Corona —i, per tant, de l'executiu—, el centralisme polític-administratiu i la reserva del poder a una elit diversa i renovada, compromesa amb el liberalisme en la seua versió conservadora, elit que havia sabut aprofitar les oportunitats d'enriquir-se i promocionar-se socialment que ofería el règim liberal. L'Estat liberal i el poder monàrquic s'havien construït, doncs, sobre les runes del poder municipal, com posaven en relleu de manera interessada (i exagerada) els polítics conservadors, el 1840, a través del marquès de Molins, Mariano Roca de Togores.

Des de finals de la darrera dècada del segle passat s'ha vingut consolidant una historiografia renovada, que estudia la construcció de l'Estat liberal des de la perifèria, tenint-ne en compte no només la praxi política i administrativa, sinó també les bases socials. La introducció que van escriure Salvador Calatayud, Jesús Millán i Mª Cruz Romeo en un volum publicat recentment ha estat una valuosa aportació en el context de la historiografia actual. D'altres estudis, com ara els d'Analet Pons i Justo Serna, Oúlia Martí, Carolina Tarrazona, Pedro Díaz, Josep M. Pons o Eliseu Toscas, per referir-me només al País Valencià i Catalunya,¹ són exemples de l'interès renovat dels historiadors per l'anàlisi de la política estatal des de la perspectiva local i de les perifèries. Així, doncs, l'estudi d'Alberto Ferrer s'endinsa en un

1. S. CALATAYUD, J. MILLÁN, M. C. ROMEO, eds., *Estado y periferias en la España del siglo XIX. Nuevos enfoques*, València, Universitat de València, 2009; A. PONS i J. SERNA, *La ciudad extensa. La burguesía comercial-financiera en la Valencia de mediados del siglo XIX*, València, Diputació Provincial, 1992; O. MARTÍ ARNANDIZ, *Un liberalismo de clases medias: revolución política y cambio social en Castellón de la Plana (1808-1858)*, Castelló, Diputació de Castelló, 1997; C. TARRAZONA BUENO, *La utopía de un liberalismo postrevolucionario. El conservadurismo conciliador valenciano, 1843-1854*, València, Universitat de València, 2002; P. DÍAZ MARÍN, *Después de la revolución. Centralismo y burguesía en Alicante (1844-1854)*, Alacant, Institut de Cultura J. Gu·Albert, 1998; J. M. PONS, *Moderats i progressistes a la Lleida del segle XIX (1843-1868)*, Lleida, Pagès, 2002; E. TOSCAS SANTAMANS, *L'Estat i els poders locals a la Catalunya del segle XIX. Una visió des de Sarrià (1780-1860)*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1997.